

ELEVERS MOTIVATION

NYCKELN TILL LIVSLÅNGT LÄRANDE & VÄLMAENDE

2025-10-15

Joanna Giota

joanna.giota@ped.gu.se

Institutionen för pedagogik och specialpedagogik
Göteborgs Universitet

Utvärdering genom Uppföljning (UGU)

Cohort	Birthday	First and follow up data collections		Sampling-design	Age
		Year	Grade		
1	1948	1961	6	Birthday	77
2	1953	1966	6	Birthday	72
3	1967	1980, 1984	6, 10	Class grade 6	58
4	1972	1982, 1985, 1989	3, 6, 10	Class grade 3	53
5	1977	1987, 1990, 1996	3, 6, 12	Class grade 3	48
6	1982	1995, 2001	6, 12	Class grade 3	43
7	1987	2003, 2006	9, 12	Class grade 3	38
8	1992	2005, 2008, 2012	6, 9, aft 12	Class grade 3	33
9	1998	2008, 2011, 2017	6, 9, 12	Class grade 3	27
10	2004	2017, 2020, 2023	6, 9, 12	Class grade 3	21
11	2011	2021, 2023	3, 6	Class grade 2	15

Skolan som arena för lärande och psykisk hälsa

Många ...

- Trivs, känner sig trygga och delaktiga
- Har goda sociala relationer med vuxna och kamrater
- Har lust att lära och engagera sig i skolarbetet
- Mår bra, lär och presterar bra
- Har godkända betyg och tar sig vidare i utbildningssystemet

**Men alltför många – såsom familjeplacerade barn –
upplever något annat: misslyckanden**

Det finns utmaningar...

- Ca 16 % är obehöriga till nationella program.
- Ca 30 % tar aldrig en gymnasieexamen.
- Andelen problematisk skolfrånvaro i gymnasieskolan är 8%. På introduktionsprogram 17%
- 22% på introduktionsprogram tar examen från ett nationellt program efter 5 år.
- Större avhopp från yrkes- än studieförberedande program.

Över tid har prestationer sjunkit och press, stress och psykisk ohälsa ökat. Allt fler unga mår allt sämre...

YIPPEE-projektet – Young people from public care background pathways to education in Europe...

Sverige-data (Socialstyrelsen, UGU, register. 2,2 miljoner födda 1972-1992)

- 14% av de placerade barnen hade fullföljt grundskolan
- Majoriteten hade hoppat av/fullföljde inte grundskolan, jämfört med 3% övriga
- 5% hade lämnat grundskolan utan godkända betyg i något ämne.
- Över lag lägre betyg i grundskolan och gymnasieskolan än övriga
- Majoriteten hade valt en yrkesutbildning
- Ca 20% gick på ett individuellt program
- 60% fullföljde inte sin gymnasieutbildning inom 3 år, jämfört med 18% av övriga
- 13% fortsatte på en högskole-/universitetsutbildning, jämfört med 41% övriga
- Placerade barn – hårdast drabbade – hur säkerställer vi deras skolgång?

Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74)

- Föreslår bl.a. nya valbara, nationella yrkesutbildningar för obehöriga elever som kan bidra till att trygga kompetensförsörjningen och påskynda etableringen på arbetsmarknaden.
- Alla behöver kunna försörja sig själva och bli självständiga individer efter avslutade studier.
- Alla elever ska ges möjlighet att påverka inriktningen på sitt framtida arbetsliv och livsmöjligheter.
- Gymnasieskolan ska ge alla elever möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån deras förutsättningar, behov och intressen.

Psykisk ohälsa hos barn och unga

Forskningsresultat pekar på:

- Ökning av den psykiska ohälsan över tid
- Ökning av den psykiska ohälsan med ålder
- Betydligt högre omfattning av psykisk ohälsa bland flickor än bland pojkar mot slutet av grundskolan och i gymnasieskolan
- Ohälsan går ner i åldrarna...

”Psykisk ohälsa kan hindra barn/unga från att fungera i sin vardag och utvecklas så bra som möjligt. Barn med sämre socioekonomiska förutsättningar och placerade barn har en ökad risk för psykisk ohälsa... Barn/ med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har också ökad risk för annan psykisk ohälsa” (Socialstyrelsen, 2022).

Anledningar till den sjunkande psykiska hälsan...

- Upplevda ökade skolkrav och stress samt **konkurrensen på arbetsmarknaden** (Folkhälsomyndigheten, 2020).
- Giota & Gustafsson (2017) visar att skillnader i flickors och pojkars psykiska ohälsa i åk 9 förklaras nästan helt av ökningen i upplevda **SKOLKRAV och STRESS** mellan åk 6 och 9.
- Studien (2025) visar att stressen ökar under gymnasieskolan, i synnerhet bland flickor och elever från resurssvaga hem.
- Giota & Gustafsson (2021) visar att **POSITIVA RELATIONER** med läraren och klasskamraterna samt känslan av **TILLHÖRIGHET** är bland skolans starkaste **SKYDDSAFKTORER**.

Vad kan Vi göra? Vad är viktigt för att främja alla barn och elevers ...

- lust att lära och **MOTIVATION**
- välbefinnande och psykisk hälsa
- skolprestationer och totala utveckling?

Hur gör vi dem **MER RESILIENTA?**

- Mer motståndskraftiga, som lättare klarar yttre påfrestningar och hot, återhämtar sig snabbt från motgångar?
-

Hur gör vi **skolan och världen mer begriplig, hanterbar och meningsfull** (KASAM) för eleverna?

MOTIVATION, RESILIENS och KASAM är sammankopplade faktorer

- som tillsammans skapar en stabil grund för att hantera stress och leva ett mer hälsofrämjandes liv, uppleva meningsfullhet/inre motivation och tillit i relationer med andra som är viktiga skyddsfaktorer.

Det krävs en synvända !

- Att inte ensidigt fokusera på åtgärder med fokus på barns/elevs tillkortakommanden och svårigheter som hamnar inuti barnet...
- Fokusera ISTÄLLET på att hitta alla barns och elevs STYRKOR!
- Bygga upp en medvetenhet om STYRKOR hos BARN och ELEVER!
- Lyfta blicken till skolans struktur och organisation, synliggöra lärmiljön och skolans praktik som kan tas för given och därmed osynliggörs.

Det är viktigt att alla får lyckas !

- Att ofta känna sig otillräcklig och underkänd drar ner på motivationen och lusten av lära.
- Att lyckas påverkar SJÄLVKÄNSLAN av att Jag kan, som STÄRKER LUSTEN att lära och fortsätta anstränga sig trots svårigheter och motgångar.
- Stressen och oron vid misslyckanden påverkar arbetsminnet negativt, försvårar lärandet och ökar risken för långvarig psykisk ohälsa, fler misslyckanden och marginalisering.
- Låga eller ofullständiga grundskolebetyg är den kraftigaste riskfaktorn för framtida psykosociala problem; självmord, missbruk, fattigdom, bidragsberoende, kriminalitet (Socialstyrelsen, 2010).

Barn-/elevperspektivet viktigt ! Deras röster inte alltid närvarande ...

Insikter i elevers perspektiv på tillvaron samt DERAS RESURSER

är helt avgörande om skolan (eller andra verksamheter) bättre ska kunna...

- **anpassa utbildningen** och ge stöd efter allas förutsättningar, behov och intressen att lära och uppnå skolans kunskapsmål.
- **stärka deras lust** att vilja engagera sig och känna att de kan utveckla sitt lärande och uppnå skolans kunskapsmål eller egna livsprojekt.
- **främja deras möjligheter till arbete** och fullvärdiga samhällsmedborgare.

Motivation - nyckeln till all lärande och framgång !

Forskning enig att elevers

- kognitiva engagemang i lärandet, hur de lär, om de lär
- anstränger sig, deras uthållighet, att komma tillbaka vid motgångar
- studieval och val av utbildningskarriärer samt framtida sysselsättning är
- starkt kopplade till deras motivation att lära, välbefinnande och psykisk hälsa genom hela livet.

Motivation, vad pratar vi om?

- själva **MOTORN**, den **INRE DRIVKRAFTEN**, som sätter igång, driver på och riktar vårt handlande och ansträngning framåt.
- den **MEDFÖDDA LUSTEN** och **NYFIKENHETEN** hos barnet att outröttligt utforska sin omgivning och lära för att bli kompetent inom olika sammanhang och utvecklas genom hela livet!
- Vårt handlande framåt drivs **ALLTID** av **MÅL**.

Så vilken motivation ?

Viktigt att främja den **INRE MOTIVATIONEN** och **LUSTEN ATT LÄRA**. Varför?

- Ger de mest bestående och djupa kunskaperna över tid
- Leder inte alltid till de högsta betygen men höga betyg ändå
- Skapar ett engagemang och intresse att lära och utvecklas hela livet, trots svårigheter och motgångar, ökar ens resiliens.

De som också lyckas bra/bättre i skolan över tid är de...

- Socialt **ANPASSNINGSBARA** som lever upp till skolans krav och förväntningar
- **PRESTATIONSINRIKTADE**
- **FRAMTIDSINRIKTADE** som strävar efter ett personligt utvecklande arbete och bli självständiga individer, eller få ett jobb med hög status, pengar.

Prestationsinriktade, högpresterande elever

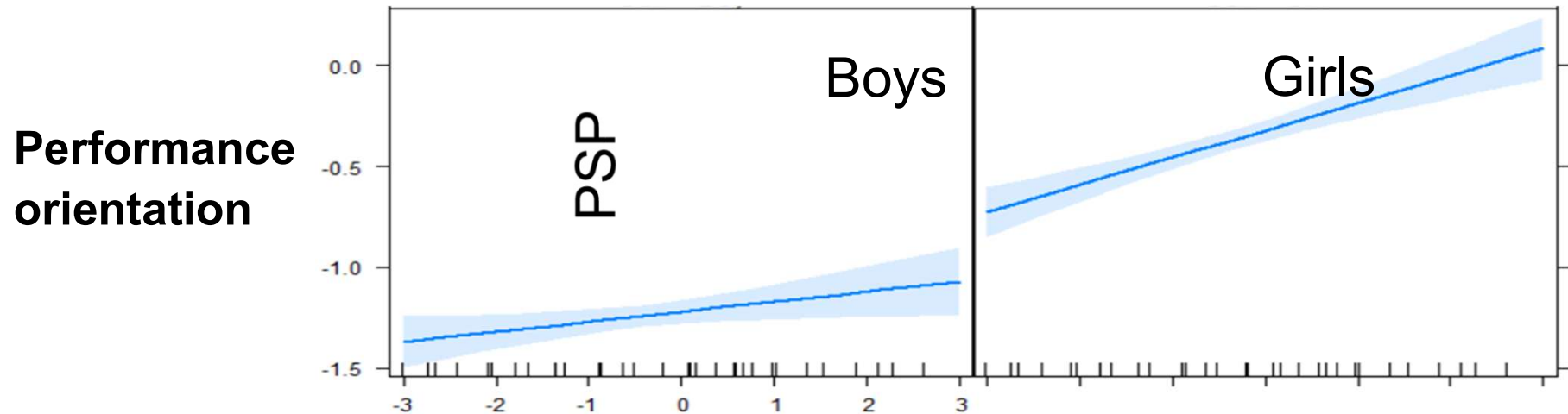
Är fokuserade på att

- Visa sin förmåga för andra (lärare, elever, föräldrar)
- Överträffa normativa prestationskrav (kriterier satta av andra/läroplansmål, betygskriterier)
- Erhålla höga betyg eller olika belöningar
- Överträffa andras prestationer
- Agera enligt klassrumsregler och samhälleliga normer, värderingar

Få **ett erkännande på att ha varit duktigare än andra** är viktigt för dessa elever. Andras prestationer/yttre standards blir därför en referens för dessa elevers duktighet.

RISKERAR bli perfektionister och få prestationsångest

School achievement, motivation and health by sex (Bergh & Giota, 2020)

- Lära för att förstå och utveckla sin egen kompetens (**Mastery**/lärandeorientering) -> lägre grad av självrappporterade psykosomatiska besvär i åk 9
- Lära för att vara duktigare än andra och få höga betyg(**performance**/prestationsorientering) -> högre grad av psykosomatiska besvär; i synnerhet för flickorna.

INRE MOTIVATION -> mindre psykosomatiska besvär för ALLA.

Kan elever vara omotiverade?

- **Nej, barn/elever är alltid motiverade!** Men ställer inte alltid upp på skolans krav och förväntningar. För att skydda sin självkänsla använder vissa elever försvarsmekanismer:

- Försöker göra sig osynliga, svarar inte på frågor
- Föraktar skolarbeten och nedvärderar resultaten
- Läser inte inför prov och gör inte sina läxor
- Engagerar sig inte
- Döljer sina skolresultat och problem för föräldrarna
- Börjar tycka illa om skolan, skolkar
- Visar ett utåtagerande beteende

Vuxna kan tolka beteendet som att eleven är omotiverad, oengagerad, vill inte lära, är omogen... **Ofta elever med många misslyckanden...**

UGU-elever födda 1992 – motivation och val av gymnasieprogram (preliminära resultat)

Studieförberedande/Yrkesprogram (accepted)

- Motivated less by mastery, performance or future aspirations.
Higher social responsibility

Yrkes-/Introduktionsprogram (accepted)

- Motivated by **higher performance orientation** (no differences in other orientations)

Yrkesprogram (graduated)/No information about graduation

- **Higher mastery and future aspirations.** Lower social responsibility.

Bemötandet viktigt för motivationen, prestationer och psykisk hälsa! (Giota, 2013; Hattie, 2014)

Vad är ett positivt bemötande eller förhållningssätt?

En engagerad lärare/vuxna som...

- lyssnar och visar förståelse för elevens situation
- har ett öppet sinne och respekt för olikheter
- visar tilltro till elevens förmågor och kompetenser – ser styrkor !
- återkopplar, uppmuntrar och bekräftar elevens ansträngning och framsteg – ger stöd vid svårigheter
- förstärker och främjar självkänslan – att man duger !

Viktigaste motivationsfaktorn...

- KÄNNA SIG SEDD som individ eller som man är!
- GÖRA SIN RÖST HÖRD på riktigt !

Att stärka **ALLA** elevers motivation – viktigt med hopp och framtidstro !

- Att få elever att inse att det finns hopp och inte tappa tron på skolan, sig själva och framtiden är viktigt och särskilt för utsatta elevgrupper som har upplevt många misslyckanden i skolan och över tid.
- Hoppet och tron om ett jobb och bli självförsörjande och en självständig individ är ett allmänmänskligt behov och en del av människors identitet som likvärdiga samhällsmedborgare.

För att främja Motivationen – viktigt hur eleven ser på sig själv och omvärlden

- Elever och vi människor anstränger oss mer för det vi tycker är bra på än det vi tycker är mindre bra på.
- Ju högre tilltro till den egna kompetensen och förmågan desto bättre går det!
- Det är oftast vår uppfattning om vad vi är bra på snarare än den faktiska prestationen som många gånger spelar störst roll för motivationen.

Så skapar vi inre motivation som leder till skolframgång och förebygger misslyckanden !

- Få göra självständiga personliga VAL
- Ha INFLYTANDE över ens skolgång och livssituation
- BESTÄMMA över saker som känns meningsfulla för en själv
- Självbestämmande (autonomi), upplevd kompetens och KÄNSLA AV TILLHÖRIGHET viktigt !
- Mängden olika SKOLUPPGIFTER, VARIATIONEN inom uppgifterna och svårighetsgrad viktigt !
- Skoluppgifterna ska bygga på SPECIFIKA MÅL som är NÅBARA inom en viss tid.

Vad krävs för att så många som möjligt eller ALLA barn och unga ska lyckas!

- Frågor

- Hur ser vi på barns/elevs olikheter och förutsättningar/RESURSER att tillgodogöra sig utbildningen?
- Hur kan vi möjliggöra lärande, välbefinnande och växande för fler? VAD ÄR VI BRA PÅ redan?
- Hur främjar vi en livslång lust att lära?
- Hur diskuterar vi välbefinnande med barn/elever? Hur tänker de om sig själva?
- Hur ska vi bättre kunna närma oss en skolan för alla?

- *VAD ÄR VÅR DRÖM MODELL? VÅRA VISIONER? HUR VILL VI ATT DET SKA VARA?*

May your choices reflect your hopes, not
your fears !

– Nelson Mandela

Tack för uppmärksamheten!

Referenser

- Giota, J., & Emanuelsson, I. (2018). Individualized teaching practices in the Swedish comprehensive school from 1980 to 2014 in relation to education reforms and curricula goals. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 4(3), 144-155.
- Giota, J., Bergh, D., & Emanuelsson, I. (2019). Changes in individualized teaching practices in municipal and independent schools 2003, 2008 and 2014 - student achievement, family background and school choice in Sweden. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*. DOI: 10.1080/20020317.2019.1586513.
- Giota, J., Lace, I., & Emanuelsson, I. (2022). 50 years of integration and inclusion in Sweden: changes in special education support and achievement. *Scandinavian Journal of Educational Research*. <https://doi.org/10.1080/00313831.2022.2115129>
- Giota, J., & Gustafsson, J. E. (2021). Perceived Academic Demands, Peer and Teacher Relationships, Stress, Anxiety and Mental Health: Changes from grade 6 to 9 as a function of gender and cognitive ability. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(6), 956-971.
- Giota, J., & Bergh, D. (2021). Adolescent academic, social and future achievement goal orientations: Implications for achievement by gender and parental education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(5), 831-850.
- Thomas, B., Ekman, R., Giota, J., Nilsson, P.-O., Hill, A., Gottfries, C.-G., & Eriksson, A. (2020). *Hjärnan och lärandet. Kunskaper för framtidens skola*. Liber.

Referenser

- Giota, J. (2004). Rätten att bli sedd för den man är. I K. Nordenfalk (red.), *Etik i princip & praktik – en antologi om lärares etik*. Lärarförbundet & Lärarnas Riksförbund.
- Giota, J., & Emanuelsson, I. (2011). *Specialpedagogiskt stöd, till vem och hur? Rektorers hantering av policyfrågor kring stödet i kommunala och fristående skolor*. RIPS nr 2011:1). Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik.
- Giota, J. (2012). Utmaningar med individanpassad undervisning och individuella utvecklingsplaner. I Forskning om undervisning och lärande (nr 9), *Utveckling genom IUP?* Utgiven av Stiftelsen SAF i samarbete med Lärarförbundet.
- Giota, J., Berhanu, G. & Emanuelsson, I. (2013). Pedagogisk och organisatorisk differentiering – konsekvenser för elevers delaktighet och lärande. I Inga Wernersson och Ingemar Gerrbo (red), *Differentieringens janusansikte. En antologi från Institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs universitet*. Göteborg: Göteborg studies in educational sciences 347, Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Giota, J. (2014). Att främja elevers motivation, lärande och skolprestationer. I Mats Ekholm och Hans-Åke Scherp (red.), *Det goda lärandets grunder*. Gleerups Utbildning AB.
- Giota, J., & Emanuelsson, I., (2016). Consequences of differentiated policies and teaching practices in the Swedish school system. In Beach and Dyson (Eds), *Developing equity in cold climate*. UK: Ufnell Press.
- Giota, J., & Ingemar Emanuelsson (2022). Specialpedagogiskt stöd, inkludering och delaktighet i en skola för alla. I Öhman, A., & Bagger, A., (red.) *Etiska perspektiv på specialpedagogers yrkesroll och värdepedagogiska praktik*. Studentlitteratur.

•

- **Giota, J.** (1995). Why do all children in Swedish schools learn English as a foreign language? An analysis of an open question in the national evaluation programme of the Swedish compulsory comprehensive school. *SYSTEM: An International Journal of Educational Technology and Applied Linguistics*, 23, 307-324.
- Giota, J. (2002a). Adolescents' goal orientations and academic achievement: long-term relations and gender differences. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 46, 349-371.
- Giota, J. (2002b). Skoleffekter på elevers motivation och utveckling: en litteraturöversikt. *Pedagogisk forskning i Sverige*, Årg. 7, 4, 279-305.
- Giota, J. (2006a). Why Am I in School? Relationships between Adolescents' Goal-orientations, Academic Achievement, and Self-evaluations. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 50,441-461.
- Giota, J. (2006b). Självbedöma, bedöma eller döma? Om elevers motivation, kompetens och prestationer i skolan. *Pedagogisk forskning i Sverige*, Årg. 11, 2, 94-115.
- Giota, J. (2007). Adolescents' goal orientations in society and the educational context: A Dutch-Swedish comparative study. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 51(1), 41-62.
- Lilja, J., Giota, J., Hamilton, D., & Larsson, S. (2007a). An example of International Drug Politics – The Development and Distribution of Substance Prevention Programs Directed at Adolescents. *Substance Use & Misuse*, 42 (2-3), 317-342.
- Lilja, J., Giota, J., Hamilton, D., & Larsson, S. (2007b). How cultural factors influence school-based substance prevention programs. *Journal of Substance Use and Misuse*, 42(2-3), 485-494.
- Giota, J., Lundborg, O., & Emanuelsson, I. (2009). Special education in comprehensive school: extent, forms and effects. *Scandinavian Journal of Educational research*, 53(6), 557-578.
- Giota, J. (2010). Hierarchical assessment of adolescents' motivation in school. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54(1), 83-97.
- Giota, J. (2001). *Adolescents' perceptions of school and reasons for learning*. Akademisk avhandling. Göteborg: Göteborg studies in educational sciences 156, Acta Universitatis Gothoburgensis.